Mapes de Patrimoni Cultural

Diputació Barcelona

Vil·la romana de Sant Hilari

Abrera

Ubicació

Comarca:	Baix Llobregat
Lloc/Adreça:	Camí de Sant Hilari - 08630 Abrera.
Emplaçament	Als camps del costat del mas de Sant Hilari, sota l'ermita de Sant Hilari i en els terrenys adjacent del nord-oest.
Alçada:	76

Coordenades:

Latitud:	41.52081
Longitud:	1.9117
UTM Est (X):	409196
UTM Nord (Y):	4597146

Classificació

Número de fitxa	08001 - 20
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Jaciment arqueològic
Estil / època:	Antic Romà
Segle	II dC/IIIdC
Estat de conservació	Regular
Protecció	Legal
Tipus de protecció:	BCIL
Observacions protecció:	El 26 de novembre de 2020 el consistori d'Abrera va declarar, per unanimitat, el conjunt patrimonial de Sant Hilari com a BCIL/Bé Cultural d'Interès Local. Clau 44a, art. 165 Llei 2/2002 d'urbanisme
Data aprovació:	dj., 26/11/2020 - 12:00
Número inventari	Si, CCAA 2492
Generalitat i altres inventaris	
Accés	Fàcil
Ús actual:	Científic/Cultural
Titularitat	Pública

Titular: Ajuntament d'Abrera. Pl. Constitució, 1. Abrera

Fitxes associades:

Masia de Sant Hilari

Ermita de Sant Hilari

Autoria de la fitxa ArqueoCat SL - Natàlia Salazar

Data de registre de la fitxa: ds., 10/02/2007 - 01:00

Autoria de la darrera revisió: Josep Anton Pérez Arriaga (Tríade Serveis Culturals)

Data de la darrera revisió: dj., 10/12/2020 - 12:56

Descripció

Aquest element forma part del conjunt patrimonial de Sant Hilari, que a banda del jaciment arqueològic de cronologia romana i medieval, consta del mas de Sant Hilari i de l'ermita homònima.

Entre 2017 i 2019, el projecte d'intervenció arqueològica i de restauració a l'església de Sant Hilari portat a terme sota la direcció científica de la Dra. Gisela Ripoll i el Dr. Francesc Tuset (Universitat de Barcelona), executat per l'empresa Tríade, sota la direcció de Imma Mesas i la coordinació de Xavier Esteve (cf. Mesas *et al.* 2018a, 2018b, 2018c, 2019; Ripoll *et al.* 2018a, 2018b, 2020; Ripoll i Tuset 2020), va permetre documentar:

- La reconstrucció hidrogeològica i paisatgística del paratge i l'establiment de la cronologia dels recursos hídrics i de l'ús de l'espai fluvial. Més concretament l'existència d'una surgència d'aigua dolça constant, no localitzada, que marcà el comportament de l'ocupació romana i medieval.

- Un assentament ibèric

-Un conjunt arquitectònic de caràcter termal d'època imperial romana, emmarcat cronològicament entre el segle II d. C. i inicis de segle III d. C. Es tracta d'un conjunt format fins al moment pel *caldarium* o zona calefactada, en la qual s'emplaça l'*alveus*, o piscina calenta i dos *praefurnia* (forns). Dos grans dipòsits d'aigua i altres estructures funcionen amb les termes.

- En un moment molt incipient de de l'Edat Mitja, les estructures romanes son reutilitzades i convertides en diferents àmbits clausurats, no comunicats entre ells, mitjançant tapiats. Els edificis van ser objecte d'una tercera transformació de caràcter agropecuari, amb la presència de sitges, tant a l'espai termal del *caldarium* , com als grans dipòsits a oest de l'església, que marquen clarament una continuïtat d'ús des de època romana fins a època plenament medieval, al menys fins a segle XIII.

- Sobre les edificacions romanes es va aixecar en un moment primerenc, aprofitant almenys en part algun dels seus murs, l'església de Sant Hilari.

Història

L'entitat arquitectònica de les estructures muraries ha fet que tradicionalment hagin estat interpretades com a elements d'una *villa* romana per diferents autors (Ripoll *et al.*, 2020 i Ripoll i Tuset 2020). Ja J. Ainaud a mitjans de segle passat cridava l'atenció d'aquest conjunt proposant una transició entre un oratori privat romà a un església del primer moment medieval (1962). M. Soler (2000: 19-20) hipotetitzà que la *villa*

romana anomenada "Villa Alba", emplaçada teòricament en l'espai ocupat per la urbanització de Can Vilalba (Abrera), de la que mai s'han documentat restes, podria ser, realment una continuació del *fundus* de la *villa* de Sant Hilari a l'altra riba del riu. Però de fet sobre aquest topònim de 'Vilalba', tal com argumenten Ripoll i Tuset (Ripoll *et al.*, 2020 i Ripoll i Tuset 2020), el seu origen es troba a mitjans de segle XV, quan Violant de Sentmenat i Voltrera, casà amb Pere de Vilalba, substituint així el topònim de Voltrera per Vilalba (Valls i Pueyo, 1996: 32).

Segons els informes i memòries establertes per l'equip liderat per Ripoll i Tuset (cf. Mesas *et al.* 2018a, 2018b, 2018c, 2019; Ripoll *et al.* 2018a, 2018b, 2020; Ripoll i Tuset 2020), les estructures visibles del conjunt varen ser objecte de restauració a l'any 2005. Concretament les situades al costat nord de l'església, donat que presentaven un acusat estat de degradació.

Anys més tard es dugué a terme una petita intervenció preventiva a mans de l'Empresa Àtics (Moreno, 2015) subordinada a la restauració i consolidació de l'església a l'any 2015.

L'any 2016 es va portar a terme una prospecció geofísica, per part de l'empresa SOT Prospecció Arqueològica, amb l'objectiu d'avaluar el potencial i l'extensió del jaciment. Els resultats van permetre documentar un seguit d'estructures (paviments i/o nivells de circulació, estructures de combustió, sitges, murs, etc.) que reafirmaven l'existència al subsòl d'evidències arqueològiques així com el seu abast espacial (Sala i Ortiz, 2016).

A finals de setembre de 2016 es projectà un acord de col·laboració entre l'Ajuntament d'Abrera i la Universitat de Barcelona coordinada científicament pels professors Gisela Ripoll i Francesc Tuset, per a la recuperació de Sant Hilari d'Abrera, que acabà amb la signatura d'un conveni institucional signat l'any 2019. S'endegaren així, les intervencions arqueològiques dels anys 2017 a 2019, portades a terme per l'empresa Tríade Serveis Culturals, sota la direcció de Imma Mesas i la coordinació de Xavier Esteve (Mesas *et al.* 2018a, 2018b, 2018c, 2019; Ripoll *et al.* 2018a, 2018b, 2020; Ripoll i Tuset 2020).

Els resultats de 2017 van permetre documentar a l'entorn immediat de l'església un edifici termal i una àrea de dipòsits, així com un seguit d'estructures de cronologia romana en relació al conjunt termal. També, fou rellevant la documentació als camps situats a l'oest de l'església d'una sitja i de dos potents fonamentacions que insinuaven una clara prolongació del conjunt arquitectònic en sentit nord-oest. D'altre banda, l'estudi geològic posà de relleu la importància de l'aigua en tot l'entorn i determinà l'existència d'una surgència d'aigua dolça constant, no localitzada, que està marcant el comportament de l'ocupació romana i medieval (Mesas *et al.* 2018a, 2018b; Ripoll *et al.* 2018a).

Posteriorment, l'abril de 2018 s'hi efectuà una nova intervenció arqueològica preventiva a l'edifici termal, en aquest cas de consolidació, que consistí en la col·locació d'una coberta metàl·lica que protegís temporalment l'*alveus* o piscina d'aigua calenta del *caldarium* (Mesas *et al.* 2018c; Ripoll *et al.* 2018b).

La intervenció de 2019, es centrà en la documentació de les restes que mostren la continuïtat del conjunt al menys fins a segle XIII. Els espais exteriors s'estructuren en àmbits definits amb murs de pedra creant zones dedicades a l'emmagatzematge d'excedents: petites concentracions de sitges. Per últim, la localització de noves estructures (sitges) als terrenys situats al nord-oest, amplien l'extensió del conjunt arqueològic més enllà del límit que es suposava inicialment (Mesas *et al.* 2019; Ripoll *et al.* 2020; Ripoll i Tuset 2020).

Bibliografia

AINAUD, J. (1962): La capilla de Sant Hilari en Abrera, *Revista San Jorge* 47, Diputació de Barcelona, Barcelona, p. 40-43.

Inventari del Patrimoni arqueològic de la Generalitat de Catalunya, comarca del Baix Llobregat.

Inventari del Patrimoni arquitectònic de la Generalitat de Catalunya, comarca del Baix Llobregat.

MORENO EXPÓSITO, I. (2015), *Memòria de la intervenció arqueològica l'ermita de Sant Hilari d'Abrera (Baix Llobregat) (2 al 6 de febrer de 2015),* Àtics, Barcelona. Manuscrit inèdit.

RIPOLL; G., F. TUSET, A. GAMARRA, X. ESTEVE, I. MESAS, R. JULIÀ i S. RIERA (2020): *El conjunto patrimonial de Sant Hilari d'Abrera. Proyecto básico de intervención arqueológica y de restauración en la iglesia de Sant Hilari 2020,* Convocatòria del 1,5% Cultural. Ayudas del Ministerio de Transportes, Movilidad y Agenda Urbana para la conservación del patrimonio arquitectónico, Universitat de Barcelona, Tríade-Serveis Culturals i Ajuntament d'Abrera, Barcelona, 20 p., figs., plànols. Manuscrit inèdit.

RIPOLL, G. i TUSET, F. (2020): *El conjunt patrimonial de Sant Hilari d'Abrera. Projecte d'intervenció arqueològica i de restauració a l'església de Sant Hilari 2020,* Universitat de Barcelona i Ajuntament d'Abrera, Barcelona, 17 p., figs., plànols. Manuscrit inèdit.

SALA, R. i ORTIZ, H. (2016): *Prospecció geofísica per la delimitació i descripció de restes arqueològiques. Jaciment arqueològic de Sant Hilari,* Abrera-Barcelona. Manuscrit inèdit.

SOLER, Maria (2000): Transcripció, traducció i notes del segon document més antic que es conserva a Abrera (1382), *Abrera. Revista Informativa,* 25, 26 i 27, Amics d'Abrera (1998) 2000.

SOLER, Maria (2000): *L'església de Sant Pere d'Abrera. Estudi sobre la seva evolució històrica,* Abrera, Ajuntament d'Abrera.

